

Södra Mellby kyrka

55.6629, 14.2179

En gammal sägen berättar att trollen som bodde på Stenshuvud var vrängsinta typer, som bland annat kastade sten mot traktens kyrkor, bland dessa kyrkan i Södra Mellby för att få tyst på klangen från klockorna. De siktade illa och en av stenarna ligger bakom likvagnshuset i Mellby. Med litet god vilja ser man avtrycken efter trollet fingrar. Ända in i mitten på 1800-talet fanns det folk i bygden som med livlig fantasi kunde berätta om möten med trollen. Det var dock inte den nuvarande kyrkan som irriterade trollen, utan en kyrka som byggts i början på 1200-talet.

Kyrkan var liksom så många av kyrkorna längs Skånes kuster helgad åt sjöfararnas skyddshelgon Sankt Nicolaus. Kyrkan syntes från havet i öster och var därför ett sjömärke för alla som färdades längs kusten.

Från ett biskopsbesök i mitten av 1800-talet finns en notering om att "Mellby kyrka med sitt egendomliga byggnadssätt hade förefallit Hr Biskopen wacker och wäl wårdad". Ändå tog kyrkostämman 1874 beslut om att bygga en ny kyrka, och drygt tolv år senare

påbörjades rivningen av den gamla. Redan 1820 hade biskop Wilhelm Faxé vid en visitation i Mellby påpekat att kyrkan var för liten och föreslagit att man skulle börja tänka på en tillbyggnad. Men istället bestämde man sig alltså för att bygga nytt.

Förr hade församlingsmedlemmarna sina bestämda platser i kyrkorna enligt en så kallad bänklängd – den som betalade mest tionde fick sitta närmast prästen och altaret medan de mindre bemedlade fick sitta på ställen där sikten inte var så god, i värsta fall bakom någon pelare. I Mellby fanns visserligen ingen bänklängd, men bänkarna begagnades "enligt urgammal fördelning". Och även om man satt trångt, $\frac{3}{4}$ aln, alltså 45 cm ansågs räcka som bänkyta för en kyrkobesökare, räckte inte kyrkbänkarna till.

I Kivik ökade i mitten på 1800-talet antalet "obesuttna" som inte av hävd hade någon bestämd plats i kyrkan. Till den gruppen hörde inte nödvändigtvis fattiga, utan även direktörer, fiskare, företagare, affärsinnehavare och tjänstemän, som alltså fick nöja sig med en plats i kyrkan långt under sin status i samhället. De skickade därför en skrivelse till kyrkorådet där de lovade ge ekonomiskt bidrag till ett nybygge om de garanterades plats i den nya kyrkan.

Byggmästaren Peter Eneberg från Kivik hade först lämnade ett förslag om en tillbyggnad, men det röstades ned. Ett nytt förslag på en helt ny kyrka ritades av stockholmsarkitekten Fredrik Reinhold Ekberg och godkändes även av Överintendentsämbetet i Stockholm.

Inför den förestående rivningen försökte kyrkoherden i Södra Mellby Nils Månsson Wennerberg få riksantikvarieämbetet att genomföra en undersökning och dokumentation av den gamla kyrkan. Men när tjänstemännen 1886 till slut dök upp i Södra Mellby var rivningen redan igång.

Wennerberg sörjde sin gamla kyrka, och det berättas att kyrkoherden stod och grät uppe vid Svinaberga när den gamla kyrkan revs. Om Wennerberg har det sagts att han "ställde sig på samma plan som allmogen", och kanske insåg han att pengarna kunde använts bättre.

Den nya kyrkan, uppförd i en stil som föraktfullt kallas Eslövsgotik, skulle rymma dubbelt så många som den gamla, det vill säga 800 personer, och vid 1907 års visitation konstaterade biskop Billing att den var rymlig nog för församlingens behov, och "tillräckligt ljus".

Från den gamla kyrkan överfördes bland annat den tidigmedeltida dopfunten i kalksten, men vem som var upphovsman är omdiskuterat. Cuppans sidor är dekorerad med reliefer föreställande scener ur Jesu liv. Till dopfunten hör ett dopfat i mässing daterat till 1590.

De övriga äldre inventarierna förvarades fram till 1937 i en av tornets våningar då arkitekt Eiler Graebe uppgjorde ett program för inre renovering av kyrkan.

Altaruppsatsen i barockstil är från 1669. Vi ser här två skulpturer föreställande Moses och Johannes eller eventuellt Kristus samt överst Kristus med segerfana. Tavlan har motivet Nattvarden.

Kyrkans ursprungliga altaruppställning från 1887 står i sakristian.

Predikstolen är från tidigt 1600-tal och har bland annat vapensköldar tillhörande Anders Sinclair på Gladsaxehus, Fru Kirsten Kaas, kyrkans patronus Mogens Svabe av Svabesholm och dennes hustru Fru Mette Spiel. På predikstolen står en skulpterad pojke i trä som håller i ett timglas.

I kyrkorummet hänger flera tavlor som kommer från den gamla kyrkan. Två nummertavlor av trä, en minnestavla över Ulrika Roth, död 1809 samt en minnestavla av Jörgen Swabe på Svabesholm.

I kyrkorummet hänger också ett triumfkrucifix från 1500-talet.

Den pneumatiska orgeln tillverkades 1889 av firman Åkerlund & Lund, Stockholm. En renovering till ursprungligt skick gjordes 1993 av Smedmans orgelbyggeri. Fasaden är original från 1889.

I tornet hänger två klockor av malm. Storklockan tillverkades 1729 och lillklockan år 1576

I södra korsarmens östra del finns en utställning med modeller av den gamla kyrkan, ett kalkkläde från 1793 i en monter samt en kororgel.

Källor:

Webb: sodramellby.se

Webb: Riksantikvarieämbetets bebyggelseregister.

Pdf: "Södra Mellby kyrka - Kulturhistorisk karaktäristik och bedömning". Lunds stift Kerstin Börjesson 2017.

